

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Danuta Guzal-Dec, Magdalena Zwolińska-Ligaj

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

ROLA INFORMACJI EKOLOGICZNEJ W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU OBSZARÓW PRZYRODNICZO CENNYCH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO¹

*THE ROLE OF ENVIROMENTAL INFORMATION IN THE SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF VALUABLE NATURAL AREAS IN LUBLIN VOIVODESHIP*

Słowa kluczowe: informacja ekologiczna, samorządy gmin, przedsiębiorstwa

Key words: environmental information, local governments, enterprises

JEL codes: O12

Abstrakt. Celem opracowania jest określenie znaczenia informacji ekologicznej dla zrównoważonego gospodarowania w wymiarze lokalnym na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego. Badaniem objęto działania samorządów gminnych i przedsiębiorców. Realizacji celu służyła analiza literatury przedmiotu oraz wyników badań przeprowadzonych w 2013 roku w 30 gminach z grupy o najwyższej cenności ekologicznej w województwie lubelskim. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z użyciem kwestionariuszy wywiadu (30) skierowanych do pracowników zajmujących się sprawami ochrony środowiska w urzędach gmin i (150) skierowanych do właścicieli, współwłaścicieli lub osób zarządzających przedsiębiorstwami prowadzącymi działalność na obszarach przyrodniczo cennych. Biorąc pod uwagę wykazywane w literaturze przedmiotu istotne znaczenie społeczne i gospodarcze informacji ekologicznej, a także wykazane w świetle badań empirycznych zapotrzebowanie na wiedzę ekologiczną i jej duże znaczenie dla kształtowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw, należy postulować zwiększenie aktywności władz lokalnych w upowszechnianiu wiedzy ekologicznej.

Wstęp

W gospodarce, czy szerzej, w systemie społeczno-ekonomicznym, trwa złożony przepływ informacji. Informacja jest zarówno warunkiem realizacji procesów produkcyjnych i konsumpcyjnych, jak i czynnikiem podnoszącym ich efektywność. Ten drugi wymiar powoduje bardzo wysokie nasycenie „informacyjne” podejmowanych współcześnie przedsięwzięć ekonomicznych. Posiadanie odpowiednich informacji daje posiadaczowi przewagę w stosunku do innych uczestników gry rynkowej. Informacja staje się dobrem o wysokiej efektywności ekonomicznej [Czaja, Becla 2007]. Szczególną rolę w procesie podejmowania decyzji o sposobach gospodarowania, w tym korzystania ze środowiska przyrodniczego odgrywa informacja ekologiczna, rozumiana jako „wszelkie rodzaje informacji, które identyfikują problemy powstające na styku człowiek-gospodarka-społeczeństwo a środowisko przyrodnicze” [Czaja, Becla 2007, s. 288]. Informacja ekologiczna pozwala poznawać środowisko przyrodnicze i istniejące w nim zależności, ułatwia identyfikację problemów w nim powstających o podłożu antropogenicznym, ułatwia określenie właściwych i niewłaściwych sposobów oddziaływania na nie, jest podstawą szacowania negatywnych skutków tego oddziaływania, pozwala oceniać znaczenie tego środowiska i jego użytków w życiu człowieka i istnieniu cywilizacji ludzkiej, a także wpływa na właściwe kształtowanie ludzkiego oddziaływania i korzystania ze środowiska [Czaja, Becla 2007, s. 288].

¹ Opracowanie przygotowano w ramach projektu badawczego nr 2011/01/D/HS4/03927 pt. *Ekologiczne uwarunkowania i czynniki rozwoju funkcji gospodarczych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego*, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

W kontekście specyfiki badanego obszaru, określonego przez jego ekologiczną cenność, upowszechnianie informacji i – szerzej – wiedzy ekologicznej, postrzegać należy jako ważny krok wzmacniania konkurencyjności przyrodniczej układów lokalnych i zarazem czynnik zrównoważonego rozwoju tych obszarów.

W literaturze przedmiotu oraz praktyce działalności informacyjnej wyróżnia się kilka źródeł tworzenia (generowania) i identyfikacji informacji ekologicznej. Należą do nich: monitoring środowiska (ekologiczny), ogólnokrajowa sprawozdawczość statystyczna, sprawozdawczość podmiotów gospodarczych, informacja urzędowa samorządu wszystkich szczebli i agend rządowych, wyniki badań naukowych, banki informacji regionalnej oraz informacja nieoficjalna, gromadzona przez ruchy społeczne i obywateli. Wśród pozostałych źródeł istotnym źródłem informacji ekologicznej są jednostki samorządu terytorialnego, gdyż zgromadzone przez nie informacje ekologiczne wykraczają poza system statystyki społeczno-ekonomicznej GUS [Becla 2004].

Celem opracowania było określenie znaczenia informacji ekologicznej dla zrównoważonego gospodarowania w wymiarze lokalnym na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego. Badaniem objęto działania samorządów gminnych i przedsiębiorców.

Material i metodyka badań

Realizacji celu służyła analiza literatury przedmiotu oraz wyników badań przeprowadzonych w 2013 roku w 30 gminach z grupy o najwyższej cenności ekologicznej w województwie lubelskim według wskaźnika opracowanego przez Guzal-Dec, którego procedura opisana została szczegółowo w pracy Guzal-Dec [2013]. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z użyciem kwestionariuszy wywiadu (30) skierowanych do pracowników zajmujących się sprawami ochrony środowiska w urzędach gmin i (150) skierowanych do właścicieli, współwłaścicieli lub osób zarządzających przedsiębiorstwami prowadzącymi działalność na obszarach przyrodniczo cennych (5 wywiadów w każdej z badanych gmin).

Wyniki badań

W odniesieniu do aktywności badanych urzędów gmin w zakresie pozyskiwania, przetwarzania i udostępniania informacji ekologicznej należy wskazać, że wśród najczęściej realizowanych działań wskazano wypełnianie zobowiązań prawnych w zakresie dostępu do informacji przez zamieszczanie informacji na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej (PIB). Zdecydowanie rzadziej sporządzano publicznie dostępne wykazy danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie (15 wskazań) oraz dokumentacje inwentaryzujące zasoby i walory przyrodnicze (w 15 urzędach gmin wykazano brak zarówno opracowania ekofizjograficznego, jak i monografii przyrodniczej). Rzadko także (9 wskazań) aktualizowano informacje ekologiczne na potrzeby zarządzania. Tylko w czterech urzędach sporządzono bazę danych o stanie poszczególnych elementów środowiska. Aktywność badanych urzędów w obszarze gospodarowania informacją ekologiczną należy więc uznać za niedostateczną (tab. 1).

Źródłami pozyskiwania przez urzędy gmin informacji o środowisku naturalnym były głównie: Ministerstwo Środowiska – 25 wskazań, zarządcy obszarów chronionych – 20, a rzadziej instytucje naukowo-badawcze – 15 wskazań oraz proekologiczne organizacje pozarządowe – 12 wskazań. Do najczęściej (powyżej 80% wskazań) wykorzystywanych przez urzędy gmin sposobów i narzędzi udostępniania informacji ekologicznej należały: oficjalne strony internetowe urzędów gmin, strony BIP i tablice ogłoszeń, rzadziej lokalna prasa – 11 wskazań, a w dwóch urzędach wskazano także na inną formę – spotkania z mieszkańcami, pośrednictwo radnych, sołtysów, sesje rady gminy [Guzal-Dec 2015, s. 273].

Rozwój szkolnej i pozaszkolnej edukacji ekologicznej oraz współpraca z innymi podmiotami i instytucjami w zakresie upowszechniania proekologicznych postaw mieszkańców to kolejny obszar kompetencyjny władz lokalnych w zakresie ochrony środowiska. Edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zwiększenia udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz ochro-

Tabela 1. Działania urzędów gmin dotyczące pozyskiwania, przetwarzania i udostępniania informacji ekologicznej

Table 1. Activity of commune offices for the acquisition, processing and sharing environmental information

Działania/Actions	Liczba wskazań/ Number of indications
Wypełnianie zobowiązań prawnych w zakresie dostępu do informacji ekologicznej (zamieszczanie informacji na stronie BIP)/Fulfilling legal obligations in terms of access to environmental information (hosting information on the BIP website)	29
Sporządzanie publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie/Preparing a publicly accessible list of documents containing information about the environment and its protection	15
Sporządzanie inwentaryzacji przyrodniczej/Preparing an environment inventory	13
Pozyskiwanie informacji o dyspozycyjnych zasobach gospodarczych, w tym przyrodniczych na terenie gminy, także dla promocji walorów gminy/Obtaining information about the disposable local economic resources, including natural resources, also to promote the values of the community	12
Pozyskiwanie informacji o zagrożeniach ekologicznych i potencjalnych źródłach konfliktów społecznych na tle ekologicznym/Obtaining information about environmental threats and potential sources of social conflicts against the ecological background	11
Aktualizacja informacji ekologicznej na potrzeby zarządzania/Updating environmental information for the management aims	10
Sporządzanie opracowania ekofizjograficznego/Preparing an eco-physiographic study	9
Budowa bazy danych o stanie poszczególnych elementów środowiska/Building a database about the condition of individual elements of the environment	4

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych [Guzal-Dec 2015, s. 273]

Source: elaboration based on own research [Guzal-Dec 2015, s. 273]

ny środowiska [MŚ 2008, s. 46]. Zaangażowanie urzędu w prowadzenie edukacji ekologicznej wskazano w 24 gminach, w pozostałych przypadkach podano, że działania takie realizują jednostki organizacyjne – głównie zespoły szkół oraz instytucje kultury (tab. 2).

Najczęściej pracownicy urzędów podejmowali, we współpracy z placówkami oświatowymi takie działania, jak organizacja festynów i konkursów o tematyce ekologicznej lub akcji „Sprzątanie świata”. Aktywnie uczestniczono w szkoleniach, konferencjach lub seminariach poświęconych zagadnieniom ekologii i ochrony środowiska, a także prowadzono akcje informacyjno-edukacyjne dla społeczności lokalnej. Natomiast relatywnie mało popularne było uczestnictwo w różnego rodzaju konkursach i uruchomienie lokalnej strony internetowej o tematyce proekologicznej [Guzal-Dec 2015, s. 275]. W realizacji większości wymienionych działań z zakresu edukacji ekologicznej partnerami urzędów gmin byli głównie nauczyciele szkół i przedszkoli – 26 wskazań, przedstawiciele nadleśnictw – 22 wskazania, a także pracownicy domów kultury – 20 wskazań.

Pozytywną implikacją dla wdrażania założeń zrównoważonego rozwoju w wymiarze lokalnej gospodarki stanowią wysokie, subiektywne oceny stanu różnego typu wiedzy ekologicznej, którą dysponują przedsiębiorcy. Badane obszary wiedzy dotyczyły wpływu przedsiębiorstwa na środowisko naturalne, możliwych do realizacji działań proekologicznych oraz ekologicznych uwarunkowań działalności gospodarczej na obszarach przyrodniczo cennych. W szczególności badani przedsiębiorcy na ponadprzeciętnym poziomie ocenili poziom swojej wiedzy na temat wpływu działalności przedsiębiorstwa na otoczenie przyrodnicze, skutków lokalizacji przedsiębiorstwa na obszarach przyrodniczo cennych w postaci możliwości i ograniczeń dla rozwoju działalności gospodarczej oraz możliwych do wdrożenia działań proekologicznych. Jednocześnie, jako przeciętni przedsiębiorcy określili stan swojej wiedzy na temat możliwych do wykorzystania w działalności proekologicznej narzędzi wsparcia. W kontekście ograniczonych możliwości

Tabela 2. Działania urzędów gmin z zakresu edukacji ekologicznej
 Table 2. Actions of commune offices in the field of environmental education

Działania/Actions	Liczba wskazań/ Number of indications
Organizacja konkursów, akcji np. „sprzątanie świata”, festynów, imprez, itp./Organization of competitions, actions such as „clean up the world”, festivals, events, etc.	23
Prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych dla społeczności lokalnej, np. w zakresie zagospodarowania odpadów, zmiany nośnika energii, wykorzystania energii odnawialnej (OZE)/Conducting of information and education actions for the local community, eg. in the field of waste management, possible changes in energy sources, renewable energy sources (RES)	22
Podnoszenie kwalifikacji pracowników gminy poprzez uczestnictwo w szkoleniach, konferencjach i seminariach poświęconych zagadnieniom ekologii i ochrony środowiska/Raising the qualifications of employees in the municipality through participation in training courses, conferences and seminars devoted to issues of ecology and environmental protection	22
Przygotowywanie materiałów informacyjno-edukacyjnych, np. dotyczących zbiórki i selekcji odpadów/Preparing information and educational materials, eg. regarding the collection and selection of waste	20
Informowanie o specyfice funkcjonowania sieci Natura 2000/Informing about the specifics of functioning of the Natura 2000 network	18
Organizacja zebrań wiejskich, spotkań, wykładów dotyczących problemów środowiskowych dla społeczności lokalnej i młodzieży/Organization of rural meetings, lectures dealing with environmental issues for the local community and youth	17
Działania edukacyjne w placówkach oświatowych np.: organizowanie wycieczek, spotkań, konkursów itp./Educational activities in educational institutions eg.: guided tours, meetings, competitions, etc.	17
Prowadzenie działań mających na celu zachęcenie rolników do udziału w programie rolnośrodowiskowym/Carrying out activities aimed at encouraging farmers to participate in agri-environmental programs	14
Organizacja wykładów i szkoleń dotyczących zagadnień środowiskowych dla radnych/Organizing lectures and trainings on environmental issues for councilors	13
Prowadzenie działań mających na celu propagowanie wśród rolników Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej/Carrying out activities aimed at promoting among farmers The Code of Good Agricultural Practice	13
Promocja działań w zakresie ochrony środowiska w gminie w środkach masowego przekazu/Promotion of activities in the field of environmental protection in the mass media	13
Inne/Others	13

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych [Guzal-Dec 2015, s. 274]
 Source: elaboration based on own research [Guzal-Dec 2015, s. 274]

finansowych inwestycji przedsiębiorstw ze środków własnych ważne z perspektywy aktywizacji działań proekologicznych wydaje się upowszechnianie tego typu wiedzy w lokalnych środowiskach gospodarczych (tab. 3).

Ponadprzeciętnym ocenom stanu wybranych rodzajów wiedzy ekologicznej w badanych organizacjach towarzyszyło dość duże zainteresowanie jej poszukiwaniem. Badani wykorzystywali wiele źródeł informacji ekologicznej, przy czym dla niemal połowy podmiotów podstawowym jej źródłem był samorząd gminy. Inne, dość często zgłaszane źródła wiedzy ekologicznej, stanowiły różnego rodzaju media oraz podmioty otoczenia konkurencyjnego badanych przedsiębiorstw (odbiorcy, dostawcy, konkurenci) (tab. 4).

Badani przedsiębiorcy zgłaszali zapotrzebowanie na specjalistyczną wiedzę na temat warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej oraz inwestowania na obszarach przyrodniczo cen-

Tabela 3. Samoocena* stanu wybranych obszarów wiedzy ekologicznej badanych przedsiębiorców
 Table 3. Self-assessment* of the status of selected ecological knowledge areas in the group of surveyed entrepreneurs

Obszary wiedzy/ <i>Areas of knowledge</i>	Średnia/ <i>Average</i>	Odchylenie standardowe/ <i>Standard deviation</i>
Stopień rozpoznania wpływu działalności na środowisko naturalne/ <i>The level of recognition of the impact of economic activities on the natural environment</i>	3,59	0,788
Wiedza kierownictwa z zakresu ochrony środowiska i możliwych do wdrożenia działaniach i technologiach proekologicznych/ <i>The knowledge of managers in the field of environmental protection and environmentally friendly technologies and actions possible to implement</i>	3,58	0,762
Wiedza o środowiskowych możliwościach i ograniczeniach rozwoju firmy na obszarach przyrodniczo cennych/ <i>The knowledge of environmental opportunities and limitations of the company development</i>	3,55	0,778
Wiedza na temat możliwych do wykorzystania w działalności proekologicznej narzędzi wsparcia/ <i>The knowledge about the tools supporting environmental activities</i>	3,14	0,833

* ocena dokonana w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę bardzo niską, a 5 bardzo wysoką/*assessment made on a scale of 1-5, where: 1 is very low and 5 is a very high*

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych [Zwolińska-Ligaj 2015, s. 239]

Source: elaboration based on own research [Zwolińska-Ligaj 2015, s. 239]

nych. Co czwarty badany zapotrzebowanie to określił jako duże i bardzo duże, a tylko 17,9% nie zgłosiło zainteresowania tym typem wiedzy.

Zainteresowaniu wiedzą dotyczącą gospodarowania na obszarach przyrodniczo cennych towarzyszyło postrzeganie jej jako czynnika osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. Niemal połowa badanych (43,6%) uznała bowiem, że wiedza o tym jak wykorzystać szanse i dostosować się do ograniczeń wynikających z funkcjonowaniem na obszarach przyrodniczo cennych jest źródłem zwiększania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa.

Według ocen badanych przedsiębiorców aktywność władz gmin w dziedzinie różnych form upowszechniania wiedzy ekologicznej w środowiskach lokalnych należy uznać za przeciętną. Badane obszary objęły działania władz w zakresie informowania o preferowanych kierunkach rozwoju przedsiębiorczości w gminie (średnia = 3,06, odchylenie standardowe = 0,928)², edukacji ekologicznej przedsiębiorców (średnia = 2,9, odchylenie standardowe = 0,866) oraz wskazywania

Tabela 4. Odsetek przedsiębiorców wykorzystujących wybrane źródła wiedzy ekologicznej

Table 4. The percentage of enterprises using selected sources of environmental knowledge

Źródła wiedzy/ <i>Sources of knowledge</i>	Liczba wskazań/ <i>Number of indications</i>	Odsetek wskazań/ <i>Percentage of indications</i>
Samorząd gminy/ <i>Local government</i>	74	22,56
Media, prasa/ <i>Media, newspapers</i>	60	18,29
Odbiorcy/ <i>Customers</i>	44	13,41
Przedsiębiorstwa, z którymi współpracujemy/ <i>Business partners</i>	38	11,59
Prasa fachowa, raporty instytucji/ <i>Professional press, reports of institutes</i>	37	11,28
Własne badania/ <i>Own research</i>	16	4,88
Konkurenci/ <i>Competitors</i>	9	2,74
Instytucje rządowe/ <i>Governmental institutions</i>	4	1,22
Inne/ <i>Others</i>	5	1,52
Nie poszukujemy tego typu wiedzy/ <i>We do not look for this type of knowledge</i>	41	12,50
Ogółem/ <i>Total</i>	328	100,00

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych
 Source: elaboration based on own research

² Oceny dokonano w skali od 0 do 5, gdzie 0 oznacza brak aktywności, a 5 oceną bardzo wysoką.

kierunków działalności gospodarczej przyczyniających się do ochrony przyrody lub wykorzystywania lokalnych zasobów gospodarczych (średnia = 2,86, odchylenie standardowe = 0,965).

Wnioski

1. Biorąc pod uwagę wykazywane w literaturze przedmiotu istotne znaczenie społeczne i gospodarcze informacji ekologicznej, a także ujawnione w badaniach empirycznych zapotrzebowanie na wiedzę ekologiczną i jej duże znaczenie dla kształtowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw, należy postulować zwiększenie aktywności władz lokalnych w obszarze upowszechniania wiedzy na temat warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej, inwestowania na obszarach przyrodniczo cennych oraz możliwych do wykorzystania w działalności proekologicznej narzędzi wsparcia.
2. Postulat zwiększania aktywności władz lokalnych w obszarze upowszechniania wiedzy ekologicznej uzasadniony jest tym, że w badanych gminach (wiejskie i miejsko-wiejskie) administracja samorządowa pozostaje podstawowym źródłem informacji ekologicznej.
3. Dla przyspieszenia implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju na obszarach przyrodniczo cennych wskazana jest większa aktywność administracji samorządowej w prowadzeniu edukacji ekologicznej nie tylko ukierunkowanej na młodzież, która jest obecnie głównym odbiorcą działań w tym obszarze, ale także na inne grupy społeczne, a w tym szczególnie rolników, przedsiębiorców oraz radnych.

Literatura

- Becla Agnieszka. 2004. *Gospodarowanie informacją ekologiczną na poziomie społeczności lokalnej i gminy* (aspekty teoretyczne). Rozprawa doktorska. Wrocław: Wyd. AE im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Czaja Stanisław, Agnieszka Becla. 2007. *Ekologiczne podstawy procesów gospodarowania*. Wrocław: Wyd. AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, 1-357. ISBN 83-7011-530-6.
- Guzal-Dec Danuta. 2013. „Operacjonalizacja modelu Presja-Stan-Reakcja w badaniu cenności ekologicznej gmin wiejskich na przykładzie województwa lubelskiego”. *Annual Set the Environment Protection/Rocznik Ochrona Środowiska* 15 (3): 2925-2941.
- Guzal-Dec Danuta. 2015. *Samorząd gminny w kreowaniu zrównoważonego rozwoju na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego*. Biała Podlaska: Wydawnictwo PSW JP II.
- MŚ (Ministerstwo Środowiska) 2008. *Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do 2016 roku*. Warszawa.
- Zwolińska-Ligaj Magdalena. 2015. *Integracja funkcji gospodarczych i środowiskowych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego. Perspektywa przedsiębiorstw*. Biała Podlaska: Wydawnictwo PSW JP II.

Summary

The aim of the study was to determine the significance of environmental information for sustainable management at the local level on valuable natural areas in Lublin province. The study covered the activities of local governments and entrepreneurs. To achieve the goal a review of literature and surveys were conducted in 2013 in 30 communes of the Lublin province (Poland), characterized by the highest level of the indicator of ecological value. The study used the method of diagnostic survey with a questionnaire interview (30) addressed to the staff dealing with environmental in communes and (150) addressed to the owners/co-owners or managers of enterprises operating on the environmentally valuable areas. Taking into account social and economic significance of ecological information reported in the literature, as well as evident in the light of empirical research demand for environmental knowledge and its quite importance for shaping the competitive position of enterprises, increasing the activity of local authorities in the dissemination of ecological knowledge.

Adres do korespondencji
 dr Danuta Guzal-Dec, dr inż. Magdalena Zwolińska-Ligaj
 Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
 ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska
 e-mail: danuta_guzal-dec@wp.pl, m.zwolinska-ligaj@dydaktyka.pswb.p.l